

БЕЛОГРАДЧИШКАТА МАДОНА

Георги ПОПОВ

Abstracts. Many legends are related to Belogradchik. The most popular legend is the legend for the Belogradchik Madonna. The article gives the authentic presented of that one presented in 1938 by the Belogradchik agronomist and writer Georgy Popov (1904-1968).

Keywords: Belogradchik, legends, Madonna, Popov

Уводна редакционна бележка¹⁾

С Белоградчик са свързани много легенди. Най-популярната от тях е легендата за Мадоната – монахинята от близкия до Белоградчик манастир, който уж някога съществувал сред Белоградчишките скали. Първото представяне на тази легенда във вид на книга е направено от Георги Попов (1904 – 1969), белоградчишки агроном и писател. Книгата на Попов със заглавие „Белоградчишката мадона: легенда“ е публикувана в София в печатница „Художник“ през 1938 г. (Попов, 1938). Впоследствие легендата за монахинята от близкия до Белоградчик манастир е била обект на хужествено пресъздаване в няколко по-късни книги (Попов, 2006; Попов & Джонов, 1969; Попов & Попов, 2006;

Градишки. 1999; Петрова & Джонов, 2001). В тези варианти има различия – не толкова по същество, колкото в езика, съобразен с изискванията на политическото време, в което са написани. Дори и имената на мадоната и нейния възлюбен са променени. В автентичния вид на легендата от 1938 г. Мадоната е Валентина, а нейният възлюбен е Антонио. Легендата за мадоната присъства в съкратен вид и в книги от историко-географско естество.

Георги Попов²⁾

В книгата си от 1938 г. авторът е написал следната обяснителна бележка:

Написах настоящата легенда, повечето с пропагандна цел. Както и с цел, да опазим легендите на миналите поколения, които ни свързват с вековете. Предлагам я на всички, които се опиват с възторг от хубостите на природата и не минават с безразличие към красотите на земния пейзаж.

„Белоградчишката мадона“ на Георги Попов е богато илюстрирана със снимки и рисунки. Всички илюстрации ще бъдат възпроизведени в настоящия журнален вариант на книгата, въпреки че илюстрациите в оригинала не са с високо качество. А рисунките, с туш, на корицата и в текста, са дело на автора.

Белоградчишките скали: вместо предговор

Величествена и дивна каменна симфония – това са Белоградчишките скали. Както слухът се изостря и поглъща нежните тонове на някакъв вълшебен симфоничен оркестър, така и окото се гали и поглъща симфонията, с която природата е изрязала, обагрила и декорирала картината на Белоградчишките скали.

Колко мисъл и колко почуда! Какво величество и каква красота на камък и простор, на безмълвност, смиреност и мистицизъм. Фантастичен вкаменен свят, със свой живот, със свои капризи. Планински хаос бих казал, всред който се ражда най-дивната природна симфония на красота, живописност, простор, ред и хармония.

Само онзи, който не е спирал занемял пред вплотената фантазия на божествената и природна игра, само той не може да долови песента и художеството на най-хубавия планински пейзаж от българската земя. Без чувсъво и без душа да се роди човек, тук всред тази пезпределна шир на

блестяща прелест, безумство във величието и могъществото на илюзията, би открил душата и почувствал сърцето си. И так само човек би повярвал, че футуризмът наистина може да бъде изкуство. Всред хаоса да откриеш Бога и на крилете на одухвореността, безкрайно мъничък да се чувстваш, великан всред величието и реалната фантастика на скалния мир.

Всред царството на скалите е толкова хубаво, че човек се чувства отпаднал и изморен от силата на впечатленията и от могъществото на фантастиката. Силните изживявания изморяват духа, така както и усилената работа сломява тялото.

И нека не бъде пресилено, че въобще ако съществува някакъв фантастичен рай за човечеството, то пътят му и вратите му започват през дивната симфония на Белоградчишките скали.

Бях чувал за тях, но никога не мислех, че това е панорама, която не се подава на описание, както не се подава на описание, нито на четка, нито на слово или фотографическа снимка. Всичко трябва да се изживее и

почувства, а изразът, той остава в душата затворен и погребан, и занемая човек чувства безсилието си, лишен от тържеството на тази способност, да превъплоти художеството и величието на панорамата.

В Пенинските Алпи има един висок връх, възпят от поетите, който стърчи като скална пирамида над Цирманската долина. Това е Алпийският връх Матерхорн. Така величествен и недостъпен, като Белоградчишкия скален масив и той е свързан с най-чудновати легенди и романтични истории. Тук откриваме неговия лик, тук виждаме Белоградчишкия Матерхорн, подобен и вълшебен като него, така недостъпен и фантастичен, дигнал челото си в облаците, прототип на Алпийския Матерхорн.

Когато се изкачите на някоя от околните височини, градът се вижда като на длан непосредствено до скалите, пред когото борвата гоа – творба на заслужили дейци – живописно закръглява картината. Пред вас се дилпят веригите на Стария Балкан и планинските хребети, накичени със

зеленина и селища, събрани в пазвата на планината, ярко изпъкват със своя керемиден тон. А разхвърляните скални небостъргачи, изникнали сякаш с буковата и дъбова гора, стърчат мълчаливо и високо като минарета.

Белоградчик вечерно време става величествен. Всред инази тъмна обстановка на скалния масив и веригата на Венеца, със своите електрически лампиони, напомня красотата на оазис в сред безбрежна пустиня.

Красив град с още по-красива природа и достойно бъдеще, достатъчно е да се обхване от здрави ръце и желязна творческа воля, за да се идигне като курортен град с всичките му особености и необходимости.

Красивата природа ще съдейства на такъв творец, защото околността навсякъде дава условия за наслада и отпочивка.

Вечерната гледка е неопишуема. Навсякъде тайственост и вълшебство, където във всяка скала можеш да видиш Бог, сатана, идол и икона, царе и велможи, лъвове и всевъзможни зверове, параходи, титани и мъдреци и всички възможни игри на въображението.

[Ч]овешката фантазия е ограбена тук, ограбена тук абсолютно с всичките си капризи.

Тук ще видите Мадона, коленичала да се моли за греховете на целия град; там незнаен воин в предсмъртна агония с раница на гърба. Адам и Ева цивилизовани – тук и те са вкаменени по повелята на Бога за сладни грехове и пристъпки в Рая.

Силуети на крале и царе, змейове крилати, дервиши засмени, дракони озлобени, готови да вършат сплетни и петният хубавия свят. Защото и на онзи безмълвен свят са необходими същества за сплетни, низости и подлости. Иначе светът би бил лишен от положителното, ако

липсваше отрицателното, с което да се съпостави. По-нататък ще видите манаси прегърбани, вървят по долината на мълчанието, наредени молитвено, сякаш унесени в тъпия звън на манастирското клепало, вървят така в безкрая на нощта. Отреща свинкове със замръзнали лица, с египетска гордост и осанка, сякаш крият тайната на битието и мировъзрението. И какъв ли не още фантастичен свят изкован под капризното и нервно длето на най-великия скулптор – времето и гения на гениите – играта на природата.

А когато луната затрепти и облее с меката си светлина тази необятност от скали, мъртвата природа се събужда. Легендарната песен се понася от скала на скала, минава над града и почва да шепти за минали борби и победи, за историите на един народ годен за по-щастливи дни.

И картините се менят. Въобрабението е изострено, а фигурите почват да танцуват своя мъртвешки танц. Природата се събужда. И при всяка крачка, всичко мени своята форма, своя образ и почва да върви с вас. Идолът става Бог, Богът изчезва в безкрая, титаните стават нищожества,

невидимото става величаво, звярът приема човешки образ, човешкият образ става мъртва скала и всичко се мени като в живота – слабо, нетрайно, относително. Тръпки полазват по снагата ви, когато чувствате, че мъртвата природа възкръсва.

В подножието на тази скална маса, по дефилето е пътят за Лом и Фердинанд, който допълва картината на рдин истински лабиринт. С една остра варианта вие своя стан, като сива змия обляна от лунната светлина, губейки се в завоите на Субашин.

Тази тайствена и величествена галерия на фантастите се покрива с въображаемата картина на Ада от Данте, където по мъртвите скали са разхвърляни небрежно и хаотично гърчещите се души на грешниците и където пътищата са безкрайни лабиринти на неземния свят. Такъв фантастичен неземен свят се разкрива пред погледа ви при лунната светлина.

Има една картина от Бюклин „Острова на мъртвите“. Това е фантастична творба на богато художествено въображение. Елате обаче

тук, за да видите нехния реален образ, бих казал за да видите от къде е черпил сюжета си Бьоклин. Този остров с много по-тайнствена сюзировка е непосредствено над дефилето в дясно. Скалите са заградили една полянка. Същите стърчат отстрани като сводове и зидове на старинен замък. И това в цялостна картина дава пълната идея на изострената фантазия за „Острова на мъртвите“.

Die Toteninsel (1886), Arnold Böcklin (1827-1901)

А каква дивна песен представлява ололността, когато мъглите са паднали ниско. Всичко изменя своята физиономия. Вие с вълшебството на приказките се пренасяте в друга страна. В някаква арктическа област, неизвестна и непозната, където приказната царица на вечните снегове Хелли, гради своите ледени палати, осветени от слънчево сияние и лунен блясък. Дълбоко под вас се разтиля широко море от мъгли, пробити тук там с тъмни острови и дълги ивици от върхове и чела на гордите вкаменелости. Във вечерния сумрак, окото бива завладяно от истинска оптическа измама и илюзията за фиорди за скална и нарязана Норвегия се набива във вашата представа с пълната халюцинация за някакъв друг мир.

И ако застанете на „Мислен камък“ и хвърлите поглед в подножието му и далеч, където се губи хоризонта, падналите мъгли представляват широко изравнено море, навлязло в долините и очертало острови, ръкави, полуострови и върхове, между които всеки момент очаквате да чуете сирената на параход или да видите тъмните силуети на рибарски лодки и платноходки. Тук таме случайни светлини ви дават представата за морски арове, за параходни сигнали и указатели.

И вие пред тази картина неволно се пренасяте в друг свят, пред друга чужда и непозната панорама.

Колкото дни има през годината, толкова нови изненади и толкова различни картини се представят пред вас.

Такова разнообразие на художество, природна игра, възшеństwo и романтизъм!

Зимата обикновено почва със сух студ, ясно време и мъгли. По-късно пада дълбок сняг и чак до пролетта покрива красивата околност, като дава редки условия по наклон и простор за ски-спорта. Началото на

зимата е твърде живописна. Всичко се оскрежава: поляни, дървета и височини. Всичко намята една дебела сребриста мантия, а дърветата същинска коледна елха, окичват клоновете си със сребристи ламета от гирлянди, които снежно блестят по заскрежените вейки. Боровата гора мълчи. Потънала в скреж, из която се подава нейната вечна зеленина в контраст с бялата покривка, придава свежест и красота. Всичко е оръсено със снежинки, наподобяващи хиляди малки огледалца, които при слънчев лъч, трептят като перли и диадеми, наредени по косата на някаква красавица.

При такива зими, чудна и вълшебна е вечерната гледка. Небето е обсипано със звезди, сякаш заледено от студа. Луната с хладна усмивка се показва над боровата гора, а в далечината се синяят очертанията на планините и предпланините, покрити със сняг. Скалите мъртви студени, облени с лунна светлина, стават по-тайнствени със своята неподвижност и губят погледа на човека в недоловими миражи и мистериозни загатки.

Небосводът е рязко очертан над скалите, начупен и нарязан, сякаш с нож от мрачните силуети на назъбените чукари.

Каква тъга и какво чувство на смирение пред тези гиганти, дигнали чела на небостъгачи, недостъпни, мълчаливо горди и властни с вековете. И когато тяхната снага се поръси с бялата покривка на снега, под лунния блясък трептят сребристо накичени със сърма и сребро, прошарени с тъмните петна на онези места от пропасти, където снегът не се задържа.

Няма израз за тази картина. Тя е по-силна от тъгата и по-властна от тайната на смъртта и затова човек замеява като бездушен и единствената сила в него остава безмълвно да съществува и наблюдава.

И в тази тиха обстановка, вечер след залез слънце, от казармения двор, тайнствено засвирва войнишката тръба за проверка. Нейният металически глас прозвучава над града. Ехото ѝ се понася и оттеква в канарите; минава границите и напомня оттатък на своите поробени

синове, за войнишката клетва, за техния отечествен дълг и за величието на своя народ.

А градът в подножието на скалите, мълчи заринат под дебелията снежна покривка. Отрупан от сняг, само ивицата пушек, който се подава из комините, напомня, че и тук живот кипи и тул се води съществуване.

Мадоната

Един ден следобяд току що бях пристигнала в Белоградчик, излязохме с един познат, за да се разходим и полюбуваме на великия оазис от Белоградчишките скали. Беше неделен ден. Времето ясно и топло. Ние бавно и мълчаливо вървахме надолу из дефилето, всеки унесен в своите мисли и впечатления. Приятелят ми прекъсна мулчанието:

- Ще минем – казва – през пътеката в дясно, която води до местността Долня. По-скоро сега тази местност се казва Лагера, защото там става обучението на младите войници.

Аз мълчаливо се съгласих с неговото предложение.

- И наистина, продължи той, ако има нещо да се види, което никога няма да се забрави, струва ми се е тази местност, защото е толкова разнообразие на вкаменен свят, ведро зелена горска растителност и тучни ливади.

Ние свихме по пътеката между вековни букови дървета, и затулени под техните сплетени корони, небесният свод се закри сякаш в тунел, чиято прохлада освежи и ободри лицата ни. С един малък завой и сипест наклон, съвсем непредвидено пред очите на човека се открива една истинска панорама. Аз се спрях.

- Върви – казва – отатък зад този баир се открива още помпозантна и величествена гледка. Там наистина ще попаднем в царството на вкаменения свят.

Пред нас се разстиляше затворена долина, обкръжена от всякъде със скалисто склонове на царствената вкаменена маса. По пъстрия килим

на неокосената ливада се сливаше непосредствено до скалите и горската растителност, която се губеше на вълни към хоризонта.

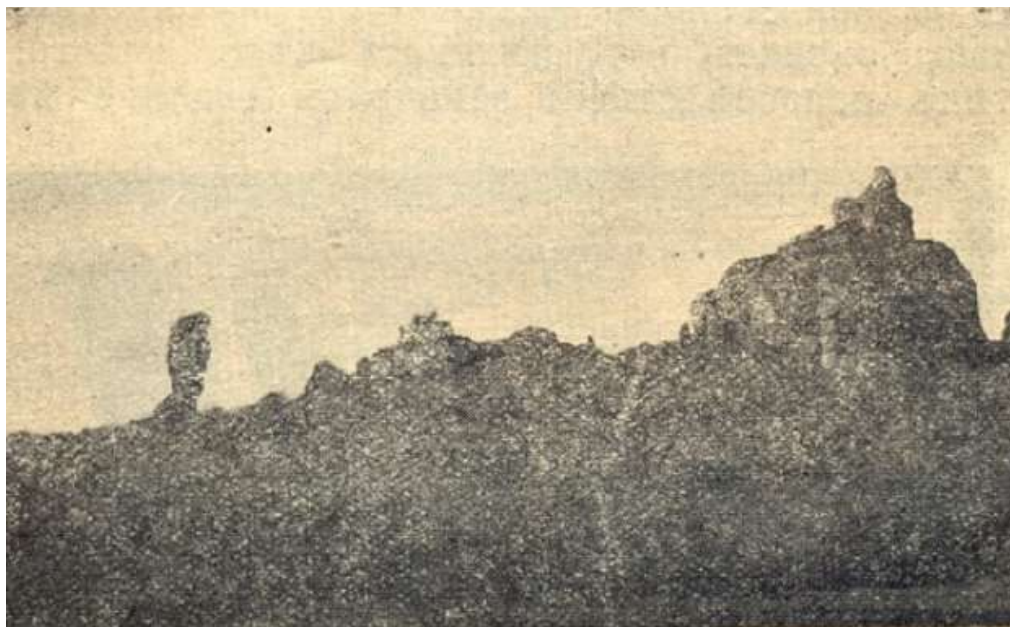
Импозантна картина, но природата мълчи за тайната на своето художество. Па няма е от значение за естета чие длето е работило и чий разум е напътствал най-големия творец за блясъка на земния пейзаж.

Стоим и съзерзаваме, подпрени на разхвърлените блокове. В дясно възвисяват челата си скалните гиганти, а по тях в пазвите и по върха, като забулени от човешка ръка весело надничат зелените образи на елхи и борове.

- Но това е противоречие – забелязвам аз. Гледайте каква борба за съществуване. Впила корен елхата на безлюдната скала черпи от последната гънка на студената скала, животворната влага, за да крепи своя живот. Бури, стихии, гръмотевици и мълнии сякаш не я плашат, не я стряскат, че ще бъде изтръгната и пометена във вихъра на разрушението и забравата. Каква борба и какъв пример. Колко много може да научи човек от природата. Пример за хората без желание, без мисъл и без воля, които винаги оправдават сивотата на своя делничен живот с непреодолимите препятствия на тяхното предназначение и съществуване.

- А знаете ли – обади се приятеля ми, прекъсвайки моето философско размишление – че този вкаменен свят има своя история и свой живот. Че всяка скала има своя легенда, свой мит и поверие. И какъв романтизъм, каква мистика и фантазия. Нека ви разкажа една от най-интересните легенди. Тя е свързана със живота на тази група от скали, която се вижда пред нас. В дъното виждате самотната скала полунаведена. Не ви ли напомня на някаква жена? Това е именно Мадината. Вижете нейното молитвено положение. А пред нея тази група от скали, колко много напомня на рицарските замъци. Сякаш някой запустял замък е захвърлен тука, забравен и изоставен. А тука е кипяло някога живот. Поне така преданието е стигнало до нас. По-нататък в дясно колко ясно се очертава фигурата на конник, подобно на рицар, възседнал на буен кон.

Но нека да се изкачим на срещната височина. От там ще хвърлим поглед върху цялата панорама и връзката, която съществува в легендата между този свят и чудното съчетание на природната игра с отвъдния.

След тези думи ние бавно поехме пътеката и сле няколко зигзаги, завити из гористия хълм и разхвърляните скални маси, се отзовахме на височината върху тучна ливада.

- Ето, казва отсреща, виждате ли тези седем-осем изправени стълбове как и те прегърбани сякаш вървят из пътеката към калето. До тях непосредствено започват скалите, върху които много по-късно след развилата се история, която ни предава легендата, е построено римското кале, което се вижда на върха. Това са Монасите, безмилостните и безсърдечни монаси, които са определили съдбата на Мадоната, но от чиято участ и тр не са избегнали. Ето впрочем и самата легенда за Мадоната.

Легенда за Мадоната

Преди много векове, тогава когато византийската култура била на върха на своето величие, тук всред живописния пейзаж откъснат от света е бил съграден женски метох. Заграден от четири страни с постройки и високи зидове, до него не е имало никакъв достъп, освен от источната страна с единствената двукрила врата, която вечер при залез слънце, затварял куция прегърбен и глух старец дядо Виктор – единствения мъж в манастира. Старецът бил беден и недъгав, без подслон и дом и когато дочувал по малко, бил прибран за пастир на манастирските стада. Никой не знаел кой е той и от къде е. Самият той с явно страдание отбягвал да говори за своето минало, макар че мълвата разнасяла легенди за неговия бурен живот на младини. Едно било истина, че една нещастна любов с някаква римлянка, провалила богатството му и убила духа му.

В трите страни на манастира били наредени килиите на монахините, а в северната страна се издигала китайска стена висока и

недостъпна. Четири бойни кули като минарета стърчали на всеки ъгъл, от където в размирни времена наблюдатели следели за разбойници и хайдути.

Отгатык на дясно горе във височината над Римското кале е имало още по-стар манастир за мъже. Преданието говори, че той бил от незапомнени времена болярски замък, преобърнат по-късно в манастир. В него обитавали стари монаси, които прибирили за послушници, отречените хора от живота, отчаяни и убити духом, като всецяло се предавали на вярата в Бога. Дядо Виктор отначало бил приет в мъжкия манастир, но по-късно, когато девическият метох останал без кликач за камбанарията, той бил прехвърлен в този манастир.

Достъп до манастирите нямал никой, а и самото старо духовенство с игумена и игуменката се срещали в много редки случаи, когато Синедрионът на манастирските клири се събирал, за да произнесе някоя тежка присъда или анатемосване на някой грешник, забравил уставите на Божия храм.

Девическият метох се правлявал от игуменката сестра Августина. Тя била висока и суха жена. Макар и възрастна с побелели коси, тя имала младенчески израз на лицето, строг и повелителен. Животът си осмисляла с молитвата, вярата в Бога, реда и дисциплината внушена на младите монахини. А те били много, Аглая, Полина, Магдалина, Клавдия, Агрипина, Талия – по-млади и няколко възрастни монахини прекарвали по-голяма част от живота си всред манастирските килии.

Благодарение строгостта на Игуменката, там царяла образцова чистота. Всяка знаела своите обязанности и винаги в определено време работите в манастира били извършвани. Сутрин рано, дванадесетте калугерки, като Апостолите след Христос, тръгвали тихо за молитва. С присъщата тайнственост, като черни сенки в нощта, наметнати и забулени в своите монашески дрехи, с белия подбрадник и разпятието на гърди, бавно влизали и изчезвали като сенки в хладния и тъмен храм. В хор запявали ясички и с молитвено обърнати към Бога очи, коленичили

търсили утеха и закрила в Бога. Това правили в тъмна зора, след обед и вечер преди лягане. А в килиите на всичките трептял и играел слабия пламък на кандилцето пред образа на Майката – Богородица – патрон и закрилница на всички монахини.

Между тях най-млада била монахинята Валентина. Още от малка тя била направена послушница, изпратена от добри хора, намерена безприютна по мегданите на Червени град. Казват, че била подхвърлена рожба на незаконна любов. Като дете била мургава и грозна, тиха, прилежна и стеснителна. Кръстили я Валентина, на името на някаква стара и отдавна забравена игуменка на този манастир Валентина. Сестра Августина приютила нещастното дете в метоха и го направила послушница и прислужница. Детето бързо се привързало към нея, защото не познавало нито ласките, нито милуяките на майката и бащата и била обикната с истинска майчина любов и грижи от старата игуменка.

Така всред тази мистична обстановка и монашески затвор, Валентина неусетно израсла в хубава и стройна мома. Лицето се закръглило и станало млечно бяло, из което се подавали пленително тъмни очи, тъжни и замечтани. Над тях се извивали тънки вежди и дълги мигли, които при разтворени клепки допирали до веждите. Когато на лицето ѝ, макар и рядко проигравала тъжната усмивка, под нейните розови устни, блесвали белите ѝ наредени като перли зъби. Младото тяло растяло в стройна фигура, пълно със съблазън и похотливост. Тя била толкова красива и пленителна със своя образ и цялата си фигура, че когато била подстригана и облякла калугерските дрехи, под тумната мантия и бял подбрадник приличала на Мадона. Разпятието праметнато през шия, на дълга черна броеница, висяло на гърдите ѝ. И всички почнали на галено вместо Валентина да я назовават Мадоната. На тази нейна естествена хубост, по старите и грозни монахини, започнали да гледат с ненавист, завист и ревност. Валентина била младата монахиня и пред другите приличала на млада роза, израсла всред драки и трънаци.

Но във Валентина животът се събуждал. В нея ставало нещо, което тя не разбирала, а животът искал своето. И макар, че в гърдите ѝ трептяло благородно и добродетелно сърце, женственото в нея цъвтяло и кипяло в необуздан и безумен устрем. При звъна на клепалото, в сред килийната тайнственост и религиозна мистичност, тя често изпадала в мечтания. Някакъв неизвестен копнеж, някаква промяна настъпвала в нейните мисли и чувства, без да има сили да я предоврати и без да разбира нейните причини. Вечер при заник слънце, когато червено оцветените вериги на Стара планина и усмихнатия Ведерник, пращали поздравите на чуждия за нея свят, тежка и убийствена мъка падала в гърдите ѝ, мъка близка до болката. И с тази мъка при глухия звън на дървеното клепало, което биел дядо Виктор, тя коленичила пред иконата на Дева Мария, прочитала уморена молитва и със сълзи на очи лягала да спи. Сутрин ставала рано, събудена от равномерните тонове на дървената дъска и медната плоча, която така умело дядо Виктор биел с дървения чук. Неохотно с умора ставала Валентина, прекъсвана в най-сладкия си сън, прекръствала се, измивала се, нахлузвала белия подбрадник над изпъкналите млади гърди, обличала черната мантия и тръгвала за сутришна молитва. Молитва, уединение, самота и затвор по-тежък от затвора на престъпник. Така прекарвала Валентина своите младини.

Но в нея зряло и напирало някакво смътно чувство. То било по-властно от всички нейни помисли. И когато давала простор на това неизвестно и силно чувство, изпитвала сладост, безумно понесена върху крилете на нещо желано, мечтано, но далечно и неизвестно. И една вечер, когато легнала приспана с тази жажда в сърцето, с мъка и подтиснатост в душата си, тя изживяла чуден, екзотичен и приказен сън.

Сънувала, че върви из манастирските лозя, свободна и сама, както никога. Наоколо славеи и пойни птици оглашавали живописните местности закрити от високите слални масиви. Тя била така радостна и щастлива, че се чувствала за пръв път свободна, далеч от килията, далеч

от непрестанните кръстения и молитви, далеч от хладния и мистичен храм, където само молитва, тиха хорова песен, блясък на кандилце и мириз на смирна и тамян усещала.

Сега тя дишала със широко отворени гърди. Ароматът на хилядите полски и горски цветя я опойвали и в нея отново смътното и неизвестно чувство израснало, но не като мъка и страдание, но като някаква лекота, блаженство и щастие. И така, безгрижно разхождайки се, тя преминала лозята и навлязла в овощните градини на манастиря, които усилено цъвтели и се готвели за плод. Черешите, крушите и ябълките вече хвърлили своите бели цветове и градината изглеждала като покрита с мозаичен килим от хиляди разхвърляни цветове и зеленина. Тя тичала, играела на волност, събирала цветя и ги хвърляла небрежно на всички страни, като горска нимфа, която танцува своя прокобен танц. Гонила пойните птици и млади необлечени врабци, тичала по лекокрилите пъстроцветни пеперуди, които я мамели по своя кръстосан път и така записана в своята игра и волност, изневиделица се намерила пред фигурата на един непознат, строен и красив младеж. Още малко и тя щяла да се блъсне в него. Той усмихнат смело пристъпил към нея. Валентина са спряла пред него като закована и изплашено го гледала. Тя искала да извика, но красивият младеж я вече хванал в обятията си, нежно я гледал и гальовно пригладдал косите ѝ. Валентина се отпуснала на здравите му мишици. От това докосване до красивия младеж гърдите ѝ се разтворили и мъката подтисната в тях сякаш се стопила и изпарила. Той се навел и целунал нейните розови устни.

- Аз те обичам, Валентина – тихо ѝ шепнел младежа. Ти си моята любов. Колко дълго аз те чаках.

Тя мълчала, гърдите ѝ се повдигали бързо, а сърцето ѝ биело готово да изхвърхне.

И в този унес от блаженство и щастие, на постигнат копнеж и мечта, пред нея израснал образа на строгата игуменка Августина и тежките уредби и забрани на манастира.

В страха си тя извикала, трепнала и се събудила. ...

Полунощ отдавна била минала. Скоро след този сладостен сън, вторите петли пропели. Тя станала, отворила прозореца и с една тежка въздишка отправила погледа си далече в тъмните силуети на скалите. В гърдите си чувствала лекота и спокойствие. Тя искала да си представи отново хубавата градина, в която никога не беше ходила. Тя се мъчела да си представи и образа на младежа, напъргала мисълта си, но вече не си го спомняла. Той отлетял и изчезнал като мечта. Едва сега за нея станала ясна причината на страданието и странната подтиснатост, която убивала духа и настроението зад китайските стени на метоха. Неизвестното чувство е нея било любовта. Любов към младеж, когото никога не беше виждала, но когото копнежа на сърцето обрисова такъв, какъвто душата ѝ жадувала да поднесе щастие и радостта на истинския живот. И чрез този образ, роден и подтиснат в нейното подсъзнание, тя ковала нови мисли, нови копнежи и страдания, към които с безумството на храбреца летяла и очаквала. До сутринта тя не заспала.

А в манастира имало жестоки наредби и правилници. Тежко на монахиня, ако кръстоса поглед с мирски човек или си позволяла разговор и усмивка с него. Това се смятало най-голям грях и благородната иначе майка Августина ставала жестока и немилостива като за наказание трябвало да изпъди такава грешница от манастира с проклятието на целия старейшински синедрион от монаси и монахини.

По-тежка от прокажена била участта на такава грешница, защото изпъждането ѝ от манастира значело изпъждане по Божия повеля, и така анатемосана грешницата нямала достъп никъде. Като куче била третирана и изпъждана от всеки дом и селище. Никой не можел да я приеме под страх

от Божие наказание. Това поверие тогава е имало извънредно силно обаяние всред народа.

До манастира нямал никой достъп, освен болни и недъгави, хроми, слаби и луди, които с последна надежда идвали да търсят спасението от Бога.

Само веднъж в годината народът имал достъп до манастира, за да поднесе своите подаръци, да запали свещица и да се помоли за опрощение на греховете. Това ставало през лятото. Тагава народът се събирал от всички краища на Бдин, Тимока, Рациария, дори от Македония на Вардар. И тук ставал цял панаир. От там може би води началото си и големия летен панаир, който става в Белоградчик на Петровден.

- Нима никой през другата част на годината не е можел да пристъпи прага на манастира – прекъснах моя увлечен и приказлив събеседник.

- Да, - това е било най-тежкото в него – продължи той. Навремето са съществували много строги порядки. Монахините били като аскети откъснати от света. Това може би е допринесло твърде много за онзи морал и здраво религиозно чувство на народите от миналите векове. Така са създадени и големите манастири, каквито са Зографския, Рилския и други. Сега не виждате ли какво става. Манастирите са обърнати на ханища. Места за курорти, за развлечения и удоволствия. Ние като че ли губим онова свято обаяние на нашите манастири, а от там настъпва упадък и в нашите религиозни помисли и чувства.

Но все пак – забелязах аз – и тогава са били възможни любовните авантюри, защото много случаи има, за които историята ни говори. Силата на това чувство нима е възможно да се обкове с вериги или затвори в китайски стени?

Приятелят ми мълчеше и загледан в ярко отделения хоризонт от рязката линия на начупения скален масив, замислено търсеше своя сполучлив отговор.

- Наистина, абсолютно нравствено опазване не е било възможно. Но това са били само изключенията. Природата винаги е по-силна от изкуствено създадените ограничения на човешкия дух и човешките чувства. Природата със своите железни закони е по-силна от волята и разсъдъка в нас.

Аз с мълчаливо одобрение извадих кутията с цигари, запалихме с приятеля и последният, като вдъхна пушека, замисли се и продължи.

- Та в такива случаи народът е можел да влезе в манастира, но бивал посрещан само от старата игуменка, от някои по-стари монахини и дядо Виктор. На всички други било забранено да се явяват пред гостите, дори за молитва в Божия храм. През тези два дни монахините прекарвали в пост и молитва в колиите си, за да не изпаднат в изкушение и гршни помисли от живота, който кипял край манастирските огради.

В един такъв ден станало и това, което предава легендата. Коли със жито и кукуруз от Бдин и Рациария били настанени в дъното на манастирската ливада още от предния ден. На друга страна имало опънати шатри и естради на разни търговци и знахари. На колове тезгяхи поставени. Тарамбуки, пукот на даарета и кларнети оглушали околността. А народ идвал много, защото добра търговия се развивавала тогава, а много идвали и за развлеченията и красотите, които предлагал този край.

Пъстрата тълпа била представена от търговци, жени и деца, бедни и богати, младежи и момичета с пъстроцветни ярки дрехи от червени, сини, жълти, бели и какви ли не още платове. Наметнати като римлянки с дълги тоги и сандали на бос крак. В страни до гората пушек се носел и миризми на печени чевермета, които изостряли апетита на дошлите гости. Набързо сглобени ханища, гостилници и дукянчета. Тук се предлагали домашно изработени пладове, най-пъстри и екзотични. Калени съдове, кърчащи за рамо с две дръжки, византийски вази, пръстенни делви ошарени и украсени с орнаменти и мозайки.

На друга страна наредени трубадури разнасяли песните за победи на царе, за войски и боеве, за страшни кланета и победи с ятаган и боздугани. За рицарски истории, за авантюризъм, за митове и предания и народът се тълпял край тях, пригласяйки на техните песни. Пред манастирската врата различни знахари, вражелци и народни лекари продавали билки и планински треви, за ухапано от зли змии, за изкълчено и строшено, за бес и лудуване и цяр за всички болки на тялото и душата. Пред вражелците млади момичета и младежи се тълпели и слушали с вълнение и напрегнато внимание предсказанията по техните ръце, по очите и лицето. Който влизал за манастирската черква да се помоли и прекръсти в храма, спирал тук и срещу една медна монета или бабка, вражелците му предсказвали бъдещето и оросията по неговата астрология.

Към средата на пазарището тупали тимпани и тарамбуки, свирели гусли, дайрета, кларнети и цигулки. А всред тях танци се носели. Народът в кръг се събирал и гледал сластните танци на младите танцьорки. Мургави византийки с изплетени черни коси, завити в обръч и игриви, с темперамент виели своите гъвкави тела в екзотични танци. И това продължавало без прекъсване от сутрин до вечер. Една или две танцьорки играят до капване и други веднага ги заместват, а първите почиват в опънатите шатри.

Валентина по това време била в своята килия. От сутрин до вечер тя не напускала старинния прозорец обкован със желязо. В тези дни на празненството тя не усещала и глад. От нейния прозорец се откривала цялата панорама. Валентина, затворена като ханъмка зад прозореца, наблюдавала всичко, но ничий поглед не можел да стигне до нея. Въздишала и плачела. Жадувала за волност и свобода. Да се порадва на народа, да погледа платове и украшения, да позяпа из шатрите и веселбите, да играе и дори да танцува. Да литне на крилете на орела, да се понесе на своите мечти и желаня и по воля и жажда да се наслади на хубостите на живота. А тук тя се чувствала затворена между четирите манастирски

стени, като египетската робиня Айда в гробницата. И когато идвал този празник, Валентина най-тежко и болезнено чувствала, че нейното място не е в затвор и манастир. Празникът за нея бил скръб и нещастие. Тогава тя по-силно чувствала веригата на своето сърце, пламъка на своята душа и мъртвата орис на своите желания и помисли. И тя безмълвно ронела сълзи, седяла на перваза на прозореца, плачела и през насълзените очи, като на калейдоскоп съцеравала веселбите и развлеченията на гостите. ...

И ... тя закопнела за този живот, колкото и строги да били уредбите на манастира.

*
* *

В това време – така унесена в своята тъпа меланхолия и замисленост, отправила поглед към ясният Ведерник – Валентина забелязала по римския път, между преходящата тълпа да се движи бял кон, възседнат от млад и напет конник. Тя следяла всяка негова крачка и отгладена на своята мъка, с болезнена отпадналост, не виждала нищо друго освен него. Личяло, че е богат младеж на някой голям земевладелец. Конят играел с горда походка и размахвал лебедовата си шия, овързана със сърма и ярка коприна. От страни на седлото падала синя мантия, обвезана с червени краища и пискюли, прошарени със златиста сърма. Конникът високомерно поглеждал народа и седнал на коня като рицар подпрял гордо лявата ръка на лявото бедро, а с дясната държал скъпите поводи.

След него вървял друг младеж, възседнал черен кон. Това бил неговия слуга, защото щом първият слязъл от коня, последният скокнал и се пусал да поеме поводите на коня на господаря си.

- Антонио, Антонио идва – се обадили някои от тълпата. Той тръгнал към жентъра на пазара, а народът със страхопочитание му правел път. Скъпите дрехи и неговата самоуверена стъпка издавали неговия знатен произход.

Които не го познавали, отстъпвали настрана и в недоумение се запитвали: - кой е този гражданин.

А които го познавали отговаряли с известно честолюбие, сякаш са стари познати.

- Този ли гражданин. Това е Антонио. Антонио от Чипровската долина. Син на богатия фермер Омортаг Омаров. Сигурно носи годишния хак за манастира.

Антонио се спрял пред първата разгъната естрада. С пренебрежение хвърлил поглед към изложените предмети, иронично се усмихнал и отстъпил. Срещу него група млади момичета свенливо се спогледали, но той хвърлил безразличен поглед към тях и заминал нататък.

Валентина не го изпускала от погледа си. С напрегнато внимание тя опряла чело в желязната решетка и не чувствала хладната ласка на грубото желязо. И в нейната памет сякаш възкръснал някакъв спомен. Като електрически ток преминал през паметта ѝ спомена за онзи сладен сън, който изживя така отдавна, че мъчно произвеждала неговите подробности. И като се вгледала отново в лицето на Антонио едва не извикала.

- Това е той. Младежът, когото сънувах. Това е моята любов, чийто образ създадох в моите мечти и възродих в моя сън, който ми го подсказа.

Радост затрептяла в душата ѝ. Незапомнено по сила чувство и вълнение разръсвало гърдите и сърцето ѝ.

Но Антонио се плъскал из тълпата, правел си път, промушвал се между групите хора и Валентина едва виждала от време на време ту част от шапката му, ту целия гръб или случайно цъвналата усмивка при поздравите на някой негов познат. По-късно той свалил шапката си, избърсал потта от широкото си чело, поправил къдравите кестеняви коси и нахлупил отново широкополата си тъмна шапка. Светложълтата мантия, провесена на гърба му, извезана с най-красиви гарнитури, се развявала като шлейф след него. Спрял се пред други търговци и като купувач, който

търси нещо, но не намира, с бегъл поглед върху изнесените предмети отминавал, необръщайки внимание на любезните поклони и учтивости на търговците.

Тогава той се отправил към веселия шум на тарамбуките и пукота на дааретата. С мъка си пробивал път между задръстената тълпа. Народът в кръг заобиколил известната танцьорка Зелима и с наслада цледял нейната игра. Когато Антонио се промъкнал напред и застанал в образувания кръг, Зелима гальовно се впуснала към него, очите ѝ искрели и тракайки ритмично черните зилове, започнала да се вие край него като змия. Той се усмихвал тържествуващ. За него тя била позната и от други панаири, а и тя познавала неговата широка ръка и тежката монета, която издрънчавала в даарето ѝ, когато привършвала да играе. И сега Зелима с още по-голяма екзотичност и пластичност кършела своето гъвкаво тяло.

Валентина с болка следяла всичко. ... В нея се зараждало някакво неопределено чувства на ревност. ...

В това време обаче се развила страшна картина. Един от свирачите, който биел тарамбуките с кръвожаден поглед следял Зелима и Антонио. И когато Зелима втори път се пуснала към него и нежно пролазила ръката си по неговия образ, свирачът захвърлил тарамбуката, скокнал и хванал Зелима, но тя блъснала своя Ягул и той засрамен се заринал в прахта и краката на народа. Общ смях оживил зрителите. Ягул се озлобил повече. Той се чувствал унижен и засрамен, а и ревността припламвала в сърцето му, когато и Зелима насдменно се надсмивала с кръшния си и звънлив глас, Ягул скокнал освирепял и побледнял, измъкнал ножа от силяха си и с рязък удат пробил гърдите ѝ. Зелима изпискала и паднала. Народът се размърдал, но без особено оживление и уплаха, защото това било приети нрави.

Антонио не изтърпял подлостта за невинността на Зелима, пуснал се към Ягул, хванал му дясната ръка и окърванения нож паднал от нея. Той го плеснал със здравата си десница и Ягул се повалил отново в

праха, свил се като куче и избягал. Двама трима души отнесли ранената Зелима в шатрата. Антонио хвърлил шепа пари и с презрение отминал, а свирачите и народа се сбугали да събират хвърлената парса. След малко цигулките и дааретата отново продължили веселбата, а на мястото на Зелима се впуснали нови млади танцьорки и всичко започнало със същия ентузиазъм и темп, сякаш нищо не се случило.

Антонио бавно отивал към вратата на манастира. Той вървял сам, последван от неговия слуга, зарамен с подноси, в които били сложени подаръците на манастира.

Когато стигнала вратата, връжалците, познавайки от къде ще падне добра отплата за техните предсказания, отдалече поздравявали и подканяли Антонио да провери своето щастие. Той се смеел с познатата иронична усмивка, но все пак поднесъл лявата си ръка на един късоглед и прегърбен старец. С благородното си изражение на лицето и дългата си бяла брада, приличал на апостол и внушавал доверие.

Дълго се взирал стареца в ръката му. Чертал някакви кръгове, измервал линиите по дланите и като въздъхнал тежко замълчал.

- Казвай де – обадил се Антонио и шеговито додал – или забрави какво искаше да кажеш.

Старецът спокойно го гледал и заклатил отрицателно глава:

- Не, синко, но не трябва да ти кажа. Лошо се чертае по твоята звезда. И ако не на това пълнолуние, до другото най-късно то ще се изпълни.

Антонио се смеел въодушевено, явно развесен и нехаен към това, което му се казвало. Старецът с отмерени думи продължил:

- Ти си знатен момък. Заобиколен си от блясък и щастие, но звездите ти са лошо подредени. Идваш тук грехове да изкупваш, но грях ще сториш синко. От жена ще страдаш.

Някои от слушателите се изсмели, а друг се обадил:

- Млад е, снажен е, това го очаква.

- От жена, продължил стареца, но чужда за света, далечна и неизвестна. Тя се изпречва пред твоя път и от там жовота ти представлява празнота, звездата ти угасва.

- Добре, добре дядо – прекъснал го Антонио – хвърлил една златна монета пред краката на стареца и отминал.

Преди да прекрачи тежката манастирска врата, той снел шапката си, прекръстил се и тръгнал по насланите плочки за черковния храм. Дворът бил изпълнен с богомолци. Едни стояли прави на групи. Други седели на пейките край манастирската чешма, под дебелия сянка на двата явора. Тук обикновено през другите дни монахините почивали и работили. А сладката оесен на чучура, който бълвал кристална и чиста вода, ги унасяла в дрямка и почивка.

Антонио хвърлил бегъл поглед, прекръстил се пред храма и потънал в неговата сянка.

*
* *

След трагичната сцена със Зелима, Валентина дълго се взирала в тълпата, но изгубила от погледа си Антонио. Всеки миг неспокойствието в нея растяло. Стрданияето и мъката я подтиснали изведнъж. Светлата надежда, която градяла в душата си, сякаш рухнала в един миг. Тя пребродила с поглед отново из пъстрата тълпа и уверена в неговото отсъствие, нова, непозната радост изплувала в сърцето ѝ.

- Той може би е в храма – си помислила тя. И след късо колебание, незнаейки какво върши, наметнала расото, хвърлила на шията белия подбрадник и излязла. Дворът на манастира бил изпълнен с народ. Никъде обаче, не забелязвала някоя от старите монахини. Това я окуражило и тя смело тръгнала надолу по стълбата.

Нявлязла в двора, пристъпвайки бавно към Божия храм, едва преминала първата група от богомолци и пред нея изпъкнала стройната

фигура на Антонио. Той излизал от храма. Погледите им се срещнали и те се гледали с такава топлина, сякаш ги свързвало старо и близко приятелство.

Валентина не помнела какво върши. Тя забравила за къде била тръгнала и как бе стигнала до там. Знаяла само, че една слабост подкосила краката ѝ и, че всичко около нея, манастир и богомолци, се завъртели. Някакви червени, сини и жълти кръгове се въртели пред очите ѝ, умалявали, свивали се в точка и повече нищо не виждала. Тя почувствала, че ще падне, но в този момент някакви здрави ръце я задържали и подкрепили. ...

Когато се опомнила, тя се намирала в своята килия. До леглото ѝ седяла със строго изражение на лицето и явна хладина игуменката Августина и сестра Хариана. Валентина отворила очи, изплашено погледнала всички и бавно се привдигнала. Настъпило мълчание, но в очите на двете сестри явно проличавала ненавист и иронична надменност. Скоро след това, двете сестри без да продумат, напуснали килията на Валентина. Едва тогавя тя се стреснала и опомнила. Смътно макар съзнанието ѝ възстановявало случката. И тя изплашено шептяла:

- Сън ли беше това. Поискала да стане, но чувствала отпадналост и слабост. С мъка тя се изправила и олюлявайки се приближила до прозореца. – Халюцинация или действителност – си мислила тя – а вън е така тихо и безлюдно и по манастирската ливада празно както винаги. Едва сега Валентина разбрала, че панаирът отдавна е свършил.

Три дни по-късно Валентина била наказана на седмичен пост и молитва. Малкото наказание се дължало на предположението, че тя в болезнено състояние, безсъзнателно е напуснала своята килия. Два дни непрекъснато челото ѝ изгаряло от топлина, от нервна треска и бълнуване.

По този начин тя избегнала наказанието и била опростена. Същевременно обаче в нея настъпила небивала промяна. Образът на Антонио я следвал навсякъде. Болката се усилвала още повече, че тя с

никого не можела да сподели своята радост или скръб. Тя с неимоверни сили прикривала това чувство в себе си, но била безсилна да го потъпче.

Минало доста време от тази случка. Валентина живеела с меланхолия и безразличие към предназначението и смисъла на своето съществуване. Живеела със спомена за хубавите дни. ...

*
* *

Настъпила скучната и еднообразна есен. Небето посивяло. Черни оловни облаци надвиснали над канарите. Пожълтелите листа падали отнасяни от студения вятър. Дъждът ръмжал непрестанно и сивота, сивота и безличие покривало полето, гората и околността. Вятърът фучел над монастирските комини, виел над оголената растителност и напомнял за настъпващата зима.

Мъглите падали низко над челото на Ведерника, дъждът се пресичал незабелязано в сняг и една сутрин природата осъмнала покрита с бялата премяна на настъпващата зима. Тежко минавали дните тогава. По цял ден монахините стояли затворени в своите тесни килии. Пътека на никъде не се виждала. До дете стигал погледа навсякъде се виждало еднообразието на снежната покривка. А вечерно време в канарите отеквал страшния вой на изгладнелите глутници вълци. ...

*
* *

Валентина не видяла вече своя избраник. С тази надежда, която вдъхвала сили в нея, зимата я заварила и с тази надежда белите зимни нощи, приспивали в нея мъката и копнежа за светлия ден на нейната желана мечта. Копнежът в нея се засилвал. Преди тя била самотна, но след всичко изживяно, в тези скучни дни, самотата се обърнала в затвор. Избягвала да се среща с когото и да било. Залиняла и посърнала като

етиолирано цвете. Червенината на образа изчезнала, очите ѝ станали тъжни, а усмивката се заменила със страдание. Станала бледа и изпита. Обечена в черните монашески дрехи, приличала на истинска Дева Мария. Сестра Августина забелязала промяната и често когато се хранела на обща трапеза я запитвала:

- Валентино, защо си така тъжна? Недей огорчава Бога в душата си. Помоли се. Изчисти от себе си лошите помисли. Знаеш, че си обречена на Бога и мислите ти принадлежат само Нему. Ти си млада, но Бог поиска да служиш в Неговия храм и да се прекланяш в съвестта си пред Неговата воля.

Валентина навеждала нълчаливо глава, сълзите ѝ натежавали на клепките прекръствала се и тихо напускала трапезата. А после, ридаяйки, се хвърляла на леглото в килията или коленичила търсела утеха в кръста и молитвата. Но вместо утеха, тя чувствала, че повече мъка и страдание се наливали в душата ѝ. Нейните сестри монахини със злорадство следели нейната унилоост и посърналост. Тяхното недоумение за търсената самота и затвореност от Валентина се покривало с язвителни престъпни предположения. Но Валентина била безукорна и прилежна към уредбите на манастира, макар да била тъжна и замечтана.

Така в еднообразие, в сълзи и страдания, в измъченост и копнеж, изминала тежката зима и настъпила отново свежата пролет и знойното лято. ...

*
* *

Една вечер Валентина, седейки както винаги пред кованите груби решетки на килийния прозорец, замислена и с поглед отправен към назъбените скали, очертани в силуети от луната, тя си мислила за хубавия ден, когато манастирът бил изпълнен с поклонници, знахари и търговци. Останало още едно пълнолуние до този ден и тя със смесено чувство на

тъга и радост очаквала и жадувала за него. Тя и сега виждала своя Антонио да се движи в тълпата и веселата му усмивка да цъфти на образа. Така унесена в светки надежди, тя дълго мечтала. ...

Пропели втори път манастирските петли и техният тайнствен и креслив глас отекнал далече в тъмните образи на скалите, където се загубил. Нощта била тиха и прохладна. Звездите по небето трептели като кандилца в храм, а луната с хладна и спокойна усмивка поглеждала зад върховете на гората. Нощните птици не преставали със своята мистична песен, прекъсвана от равномерните и тайнствени провиквания на кюалото. Валентина се опивала от тази вълшебна картина и сън не ѝ идвал.

В това време далеч из римската пътека се мярнал като в халюцинация малък силует, който се движел. Тя трепнала и почувствала необясним страх. За хайдути мисълта ѝ минала,, за меншери и разбойници, които в миналото често искали да минат обкованите порти на манастира. Валентина се дръпнала изплашена, но силуетът се отклонил от пътеката, приближавал и идвал право към нейната килия.

Тя чувствала, че отново нервната треска я обхващала. Краката ѝ се подгъвали и тя била готова да извика. – Халюцинация ли е това – си мислила тя – и вирайки се по-добре в настъпващата сянка, необикновено вълнение я разръсило, примесено с нестихваща радост.

Силуетът бил Антонио – младежът, когото видяла на празника – нейната мечта и копнеж. Валентина отново се хвърлила към решетката на прозореца и сякаш някакъв товар се смъкнал от гърдите ѝ.

- Да – казала си тя – това е той. Тя познала фигурата и нейната горда походка. Топлина заляла тялото ѝ. Кръвта биела необуздано в нейните жили, а гърдите ѝ се повдигали неспокойно. Тя познала възлюбения си седнал на коня, горд и неустрашим като властелин, а на пояса му блестял медния ятаган и седефените пищови. Белият кон като лебед се носел из манастирските ливади, рязко очертан в светлата нощ.

Валентина не мръднала от прозореца. Нейната усмивка цъфнала като минзухар през зима. Тя разбрала, че идва нещо страшно, но толкова очаквано и желано.

Антонио скокнал от коня, привързал го за едно дърво край храстите, потупал го по шията и се отправил към нейната килия. И за него изненадата била твърде голяма, защото на отворения прозорец той видял нея – тази, която някога подкрепи в обятията си и която не го напусна от този ден нито в сънищата му, нито в блясъка на неговия еднообразен живот.

Той ѝ дал някакъв знак и Валентина сякаш разбрала, дръпнала се и изведнъж извлекла въжето из килера, на което простирани и сушили монашеските одеяния. Бързо го пуснала през решетката и здраво завързала другия край за напречното желязо. ...

По-късно луната осветила два силуета, високо на един от манастирските прозорци, които в своята необузdana младежка страст, се мъчели да сблизат устни и гърди отделени от тежките решетки на манастирския прозорец. И така минала нощта. ...

Когато трети петли пропели те още стояли прихванати с ръце един за друг и чак тогава осъзнали, че нощта превалв. Дървеното клепало проехтяло в тихата нощ. Валентина се среснала, отпуснала устни за последен път и едва допрени, Антонио се спуснал по въжето.

- Ще те чакам пак – едва чуто се разнесъл нейния глас. И с една радостна тъга тя наблюдавала през прозореца как той се метнал, пришпорил белия кон и изчезнал в първия завой на пътеката. Мантията се развявала зад него като крила на орел.

Валентина дълго така опиянена и замечтана стояла до прозореца и записана в свои мисли забравила за сутршната молитва. Едва когато чула тропота по дървената тераса на манастира и лекото почукване на нейната врата, метнала на бързо черната дреха, отворила вратата и заедно със

сестра Магдалина забързали надолу по стълбата, за да се присъединят към шествието за молитва.

Този ден Валентина била необикновено оживена. По нейното лице личала някаква скрита радост, макар че нощта минала в безсъние. Умората била подтисната от разведрения дух.

... И така вечерно време Валентина бързала да се прибере и там зад решетките на своята килия да чака щастието от своята пресъпна любов. Килията за нея се обърнала в най-радостния кът, за най-съкровени помисли и желания.

Но престъплението не спира щом веднъж се извърши. Една нощ в нея залегнала по-страшна мисъл. И сега тя трескаво работела. През деня обмисляла всички подробности и щом настъпила полунощ и последната светлина угаснала в манастира, Валентина леко отворила вратата на своята килия и на пръсти се спуснала по малката дървена стълба. Небивала смелост се появила в нея, но все пак с неописуем страх преминала през двора като прибягвала от дърво до дърво, за да се закрива в сянката им, която хвърляли. Манастирските кучета я засрещнали, протегнали шии, прозинали се, замятали опашки и като видели своята любимка пак легнали по местата си. Тя бутнала вратата на магерницата. В нея спял дядо Виктор, който тежко хъркал. Валентина трепнала от страх и неспокойствие. Отворила леко килера в страни и измъкнала от там някакъв железен лост. С усилие го понесла, притворила вратите и излязла.

Гробна тишина царяла среди манастирския мрак. Луната хвърляла дълга сянка от покрива на манастира. Всичко почивало, само манастирската чешма в двора бълникала и струела бистрата вода, шумът от която от двата чучура леко припявал в късната доба. По същия път минала през двора, изкачила стълбата и сякаш спасена от някакво нападение с облекчение влязла в своята килия. Вдва сега почувствала какъв подвиг бе извършила и в това мъчително напрежение, страх и вълнение, Валентина забравила да постави резето на своята врата.

Притворила само вратата, тя едва не изпуснала из ръцете си тежкото желязо и олюлявайки се неволно хвърлила поглед в стената, на която висял образа на Майката закилница Св. Богородица. Пред нея кандилцето неспокойно трептяло и хвърляло игрив пламък по стената. Валентина отпуснала на леглото си стария лост и като се вгледала в образа на Дева Мария небивал страх преминал през гърдите ѝ. Едва сега тя се сетила, че тези два дни беше забравила своята любима молитва към Пресветата Майка. Безмилостна тъга нахлула в гърдите ѝ, която се изразила в плач и ридания. Чувствала, че върши нещо непроситимо, нещо страшно, без воля, без мисъл и така плачейки тя се спряла пред измъчения образ на Майката Богородица, паднала на колене, прекръстила се и тихо зашептяла:

- Помогни ми Боже, дай ми сили да разбера себе си и любовта си. Помогни ми да се позная коя съм. Аз не знам и не помня каква бях. С мене става нещо страшно, нещо силно и безумно. Безсилна съм да се боря с него, майко Богородице. – И тя навела глава, коленичила още по-ниско и опряла главата си о леглото. Така дълго стояла, без мисъл, без воля и желание.

Когато си дигнала главата, тя със страх погледнала пак към образа на измъчената майка. И с последни сили едва изрекла:

- Ти ме гледаш с укор майко, но ми прости, защото аз не знам къде вървя. Покажи ми пътя, защото аз ще стреша. ...

Тази молитва на безумност, сякаш ободрила и вдъхнала нова сила в нея. Тогава тя отправила поглед към прозореца. Луната преваляла вече над скалите и това било времето, когато нейният любим се задавал зад шубраците, възседнал лебедовия кон. Тя се осъзнала, вълнението в сърцето отново я връхлетяло и сякаш опепелило душата ѝ и опростило грешните ѝ помисли. Валентина грабнала лоста, забила исострения край под главата на стария кован гвоздей и напънала. ...

В тихата нощ се загубило тъпото изсвистяване на измъкнатия пирон. Тогава тя оставила лоста и като запънала гърба си на желязната

решетка, с всички усилия натиснала и почувствала, че грубото желязо се поддало. Валентина се обърнала и виждайки, че отворът е достатъчно широк, откачила резето на прозореца, отворила го и за пръв път с радост провряла главата си свободно между грубите железа. Отвън нахлул пресен въздух и обгърнал снагата ѝ. Подпряна на лакти тя спокойно зачакала своята любов. Дълго Валентина се взираше в сенките на неща, но този път нейният любим закъснял. И чак сега в своето радостно и неспокойно очакване, тя си спомнила, че дори не знаеше неговото име, защото не беше питала никога от къде и кой е. Тя познавала само неговата пламенна и нежна любов.

Едва когато пропели втори петли, от познатия завой на галоп се задала любимата фигура на човека и коня.

Антонио като левент се изкачил по приготвеното въже, тя го прихванала за ръце, пуснала го при себе си и грехът бил извършен. ...

Но това не останало тайна. Манастирските кучета зловещо залаляли зад манастирските порти. Те подушили чужд човек, а и наблюдателното око на строгата игуменка, сестра Августина, било вече отправено към грешната килия. ... Антонио бил заловен при Валентина. ...

Тежка присъда ги очаквала. Престъплението им било по-лошо от светотатство. В безумния вихър на любовта Валентина и Антонио забравили, че прелюбодеянието в метоха означава смърт. И едва сега, изправени пред черните сенки на злорадите монахини, осъзнали тежкия грях, който тежал на душите им. Антонио избегнал да употреби своята сила и мъжественост. Неговата горда душа чувствака унижение с насилие да се измъкне из слабите ръце на монахините и да избяга като недостоен крадец и разбойник. От друга страна той чувствал и тежката присъда, която го очаквала, че не било по силите му и за това измъкнал блестящия нож из силяха си и със сила го забил в гърдите си. Алена кръв обляла жълтата мантия и се смесила с червените краища. Той притреперял и след малко издъхнал. Антонио не позволил никой да бъде съдник над него. Той

сам извършил греха и сам искал да изпълни присъдата над себе си, за да изкупи извършеното престъпление. Има хора, които умират щом завършат смисъла на своето съществуване. Един от тях бил и Антонио.

Монахините извикали изплашени. Там била Аглая и Агрипина. Там стояла и Клавдия, а сестра Августина само се прекръстила, и отправила злобен поглед към нещастния младеж, излязла.

Валентина се хвърлила върху трупа на Антонио и ридаела, задушавана от сълзи и страдание. Гърдите ѝ се разтърсвала от плач.

А навън, завързан до младите шубраци, белият кон тъжно цвилел, дърпал неспокойно поводите и риел с копита по зелената трева. Той извивал лебедовата си шия към килията, където изчезнал неговия господар, поглеждал с умните си очи на там, и сякаш предчувствал страшната трагедия, която се разиграла.

Скоро трупът бил изнесен из манастира е без всякаква церемония заровен между шубраците.

След малко, по заповед на немилостивата игуменка, Валентина била отведена и хвърлена в хладните подземия на манастира. Тя не намерила сили в себе си да присъди и своето престъпление и с овлажнени от ужаса на греха, чакала с нечовешко страдание изкуплението на прелюбодеянието.

В това време дядо Виктор, недоумяващ от случилото се, искачил стълбата за камбанарията и с болка заудрял медната камбана на смърт. Това било и сигнала, тържественият сигнал, с който се повиквали старейшите монаси за духовния съвет от съседния манастир.

И наистина не минало много време и по римския път, по който идвал и Антонио – пътеката в дясно, която се вижда под калето – бавно и с подобаваща тържественост пристигнали монасите съдници, начело с най-стария, игумена отец Дионисий.

Коронният духовен съвет бил събран в залата на манастира, за да анатемосат безумния Антонио и да прокълнат поколенията на семейството

му, задето е осквернил светостта на Божията обител и подмамил към прелюбодействие монахиня. Те трябвало да произнесат и тежка присъда за Валентина.

Дълго време обмисляли какво наказание да наложат. Всички се прекръствали и изказвали под ред, от младите към най-възрастните. Злобната стара монахиня Тотиксена, която завиждала на Валентина за хубостта и благородството, суха висока и бледа жена, която постоянно злословила и която никога не откривала доброто сърце и благородството на Валентина, предложила грешницата да бъде привързана за дърво край Зелениград, за да бъде разкъсана и изядена от хишните зверове. Другин предложили да бъде хвърлена в манастирските подземия. Старите монаси дълго обмисляли с християнско чувство и апостолско примирение, държали на уредбите и повеленията на манастира и макар да били строги съдници отrekli тези страшни присъди. Само младата Аглая със страх и болка поискала милост за своята приятелка сестра Валентина.

Тогава сестра Августина, в чиито очи се четяла мъст и злоба, станала и извикала с повелителния си глас:

- Не. С такава присъда тя няма да почувства наказанието на Бога. Ще я изгоним от светата обител, така повелява и правилника на манастира. Нека среща навсякъде презрението на народа. Нека унижена и отхвърлена от всички да прокълната във вековете. По лицето ѝ ще личи позора и безчестието и нека тя да бъде символа на измяната, на безумната страст, на отречената чест и добродедел на жената. Нека служи за пример на всички, които са наклонни към прелюбодеяние. ...

Сестра Августина се изказала, замълчала и седнала в креслото си. Всички присъстващи се спогледали и в очите на всички проличало одобрение на предложеното от старата игуменка.

Валентина била повикана, за да ѝ прочетат решението и присъдата на старепшенския съвет. Тя пристъпила плахо в залата, сломена и посърнала. Сълзите ѝ капели от очите. Кающа се Валентина чувствала

унизеното си положение и тежката присъда, която ще се изрече. Тържествена била церемонията. Всред тишината се чували хълцанията и горчивите ридания на Валентина. Когато чула последните думи от устата на стария монах Иларион, хълцанията се обърнаха в горчив плач. Тя се пуснала пред тях на колене, кършела ръце и се молела за прошка.

- Простете ми, сестри и братя. Аз прегреших не по своя воля. Млада съм и неразумна. Далеч беше живота от мене и аз не го познавах. Сгреших, защото природата в мен бе по-силна от моя разум.

Валентина отправяла умоляющ поглед към тях, но тяхното строго изражение на лицата и очите не издавало никакво състрадание и съчувствие. Те стояли студени и неподвижни като мумии. Хладни и недостъпни.

Магдалина целувала одеянията им. Предричала си най-тежки задачи, молела ги като невинно дете, но с нищо не успяла да затрогне студените им сърца и безсърдечните им души. И хвърляйки презрителен и надменен поглед те безшумно напуснали залата.

Присъдата била изпълнена. Монасите бавно закретали по височината към манастира. Игуменката се прибрала с останалите сестри в храма за молитва. А Валентина изпъдена стояла пред вратите, приведена, вперила поглед към манастирската ограда, с висящия кръст на гърдите и чакала Божията прошка и състрадание. ...

Но никой не я чул, никой нея я съжалил и опростил. ...

От тази жестокост и Бог се възмутил. И станало нещо страшно. Над небето се извили черни и буреносно облаци. Мълнии и светкавици затрептели и лижели тъмните скали. Бури и огън се носел над манастира и старите монаси. Затъмнило се, и денят угаснал, сякаш ново Христово распятие настъпвало. ...

На другата сутрин, когато слънцето осветило Ведерника, когато първите лъчи пролазили над скалния масив, лъчите осветили развалините на стария метох, под които намерили смъртта си всички монахини.

Наоколо всичко стояло вкаменено. Монасите на път за своя манастир така вкаменени останали по местата си.

Манастирската чешма била затисната под развалините на метоха и нейните бистри струи се разделили на две, към Субашин и Долня. По-късно на тези места се появили изворите Субашин и Долня, кудето са построени и чепмите. За сега тя е най-хубавата вода в околността.

В дясно се вижда белия кон, възседнат от Антонио, стои неподвижен и вкаменен крах горските шубраци.

А Валентина, вкована в прелестна Мадона, стои пред манастирската ограда и с разкаяма душа чака прошка. ...

Оттогава са минали много векове и ие с теб – обърна се към мен приятеля – както много други ще се радваме само на вкаменения свят. Ще гледаме на всичко като на скала без дух и без история, но тук както виждаш живот е кипял на времето си. Надежди, мечти и чувства са се раждали и всичко с един замах по повелята на Бога за великата и жестоката несправедливост е обърнато в живописни фантастични скали.

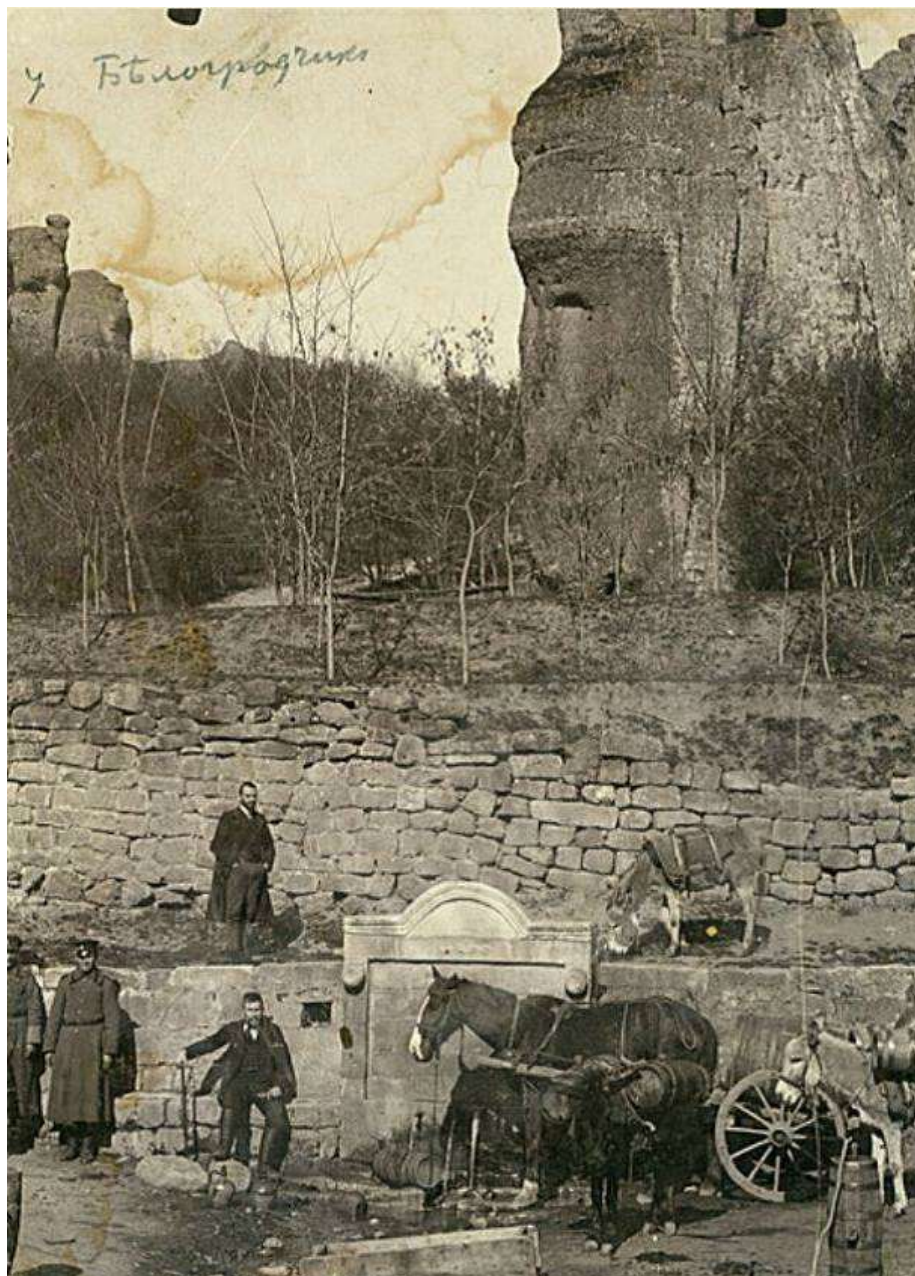

*

* *

Но вечер и сега, когато настъпи нощта, мъртвите възкръсват и картината отново се съживява. Луната осветява безкрайните и фантастични силиуети на нощта и всред тях младата Мадона целува

разпятието на Христа, висящо на гърдите ѝ, и отправя умоляващо ръце към Бога и с надежда очаква неговата милост и всеопрощение. А монасите, подвижни тъмни сенки, бавно изпъват високия баир и като прокълнатите в Ада никога не стигат до своя манастир.

Субашин

Долня, 1940 г.

Така завършва легендата за най-хубавата монахиня, родена във вековете. ...

*
* *

Приятелят ми завърши и замълча. Замислени и двамата ние бавно поехме из пътеката към монасите обратно за града.

Слънцето на запад залязваше. Сумракът бавно се спускаше над черните скали. Челата им се оцветяваха в различни тонове и багри, потъмняваха и бавно гаснеха в очертани силуети на нощта.³⁾

16 януари 1938 година

БЕЛЕЖКИ

1. V. V. Toshev (Ed.).
2. Снимката е от книга на Попов (1997).

3. Правописът на книгата е частично осъвременен (ред.).

ЛИТЕРАТУРА

- Градишки, П. (1999). *Белоградчишки легенди*. София: Филвест.
- Петрова, Е. & Джонов, К. (2001). *Приказни видения: легенди от Белоградчишкия и от Видинския край*. София: ПАЛ.
- Попов, Г. (1938). *Брлоградчишката мадона: легенда*. София: Художник.
- Попов, Г. (1997). *Въстанието лето 1850*. София: Филвест.
- Попов, Г. & Джонов, К. (1969). *Шепот от вековете: легенди от Видинския край*. София: ОФ.
- Попов, Г. & Попов, Б.Г. (2006). *Шепот от вековете: легенди*. София: Филвест.
- Стригачев, С. (2009). *Белоградчишки легенди*. София: Темпо.

© 2017 Venets: Editor (VBT)

